

Kultur i hela länet – hela livet

Regional kulturplan för Uppsala län 2027–2030

FÖRSLAG 2025-09-18

Aktiverande styrdokument, Program

Beslutad av:
Diarienummer:
Giltighetstid:

Regionfullmäktige
KN2024-00048
2027–2030

Datum för beslut, paragraf:
Gäller för: 2027–2030
Ansvarig direktör, titel:
Annika Eklund,
kulturdirektör

Dokumentet ersätter:

Regional
kulturplan 2023–
2026

Förord

Innehåll

Förord	2
1. Inledning.....	4
2. Region Uppsala vill.....	5
3. Länet och åtta kommuner	8
4. Verksamhetsområden.....	10
4.1. Kultursamverkansmodellen i Uppsala län	10
4.2. Professionell teater-, dans- och musikverksamhet	11
4.3. Museiverksamhet och museernas kulturmiljöarbete	14
4.4. Biblioteksverksamhet och läs- och litteraturfrämjande verksamhet	15
4.5. Professionell bild- och formverksamhet	17
4.6. Regional enskild arkivverksamhet.....	18
4.7. Filmkulturell verksamhet.....	19
4.8. Främjande av hemslöjd.....	20
5. Fokusområden	22
5.1. Kultur, kreativitet och innovation	22
5.2. Kulturarv och resiliens	23
5.3. Kultur och hälsa.....	25
6. Demokratiska förutsättningar	26
6.1. Demokratiska fri- och rättigheter	26
6.2. De nationella kulturpolitiska målen	27
6.3. Allas möjlighet att delta	28
6.4. Barns och ungas rätt till kultur	29
6.5. Kulturskaparnas villkor	30
6.6. Det kulturella ekosystemet	31
7. Styrformer	36
7.1. Samverkan och samråd.....	36
7.2. Ansvar, genomförande och uppföljning.....	37
7.3. Relaterade dokument	37

1. Inledning

Uppsala län är en rik kulturregion. Länet har en väl utvecklad kulturell infrastruktur som ger invånarna tillgång till ett brett utbud av kultur. Här finns teatrar, kulturhus, konserthus, scener, museer och kulturella platser som möjliggör för invånarna att både ta del av kultur och själva skapa. Det finns många kulturföreningar, professionella kulturorganisationer och yrkesverksamma kulturskapare i länet som skapar möjligheter att uppleva samtida kultur, en mångfald av konstnärliga och kulturella uttryck inom olika genrer samt kulturarv och kulturmiljöer.

Den regionala kulturplanen 2027–2030 beskriver regionala mål och inriktning under fyra år. Planen syftar till att främja en god tillgång till kultur i hela länet – hela livet. Den syftar till att länet ska fortsätta att vara en dynamisk kulturregion, att den regionala kulturella infrastruktur som finns idag kan upprätthållas och att det fortsatt ska finnas ett varierande och nyskapande kulturutbud för invånarna. Kulturplanen stödjer Region Uppsalas vision om ”ett gott liv i en nyskapande och hållbar kunskapsregion med internationell lyskraft”.

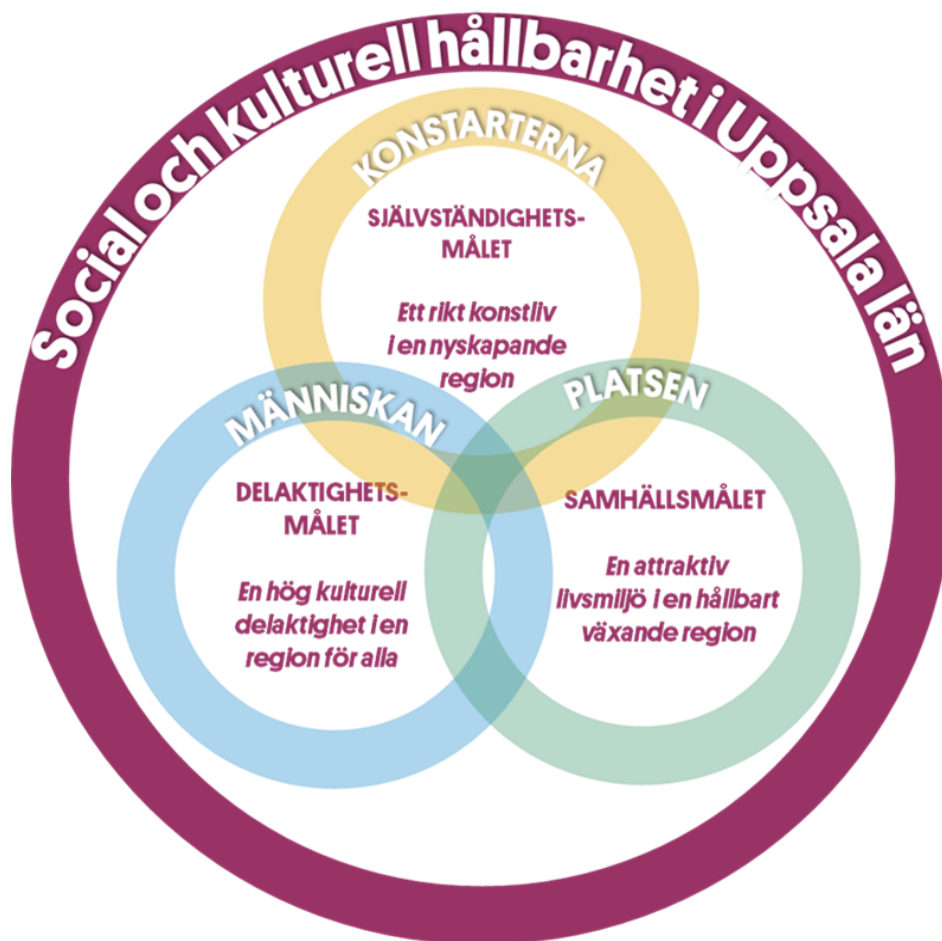
Region Uppsala är en del av den statliga kultursamverkansmodellen, som styrs av en lag och en förordning. Modellen innebär samverkan mellan stat, region och kommun för stöd till kultur och att regionerna får ansvar för att fördela statliga kulturmedel. Regionernas kulturplaner är en förutsättning för Statens kulturråds beslut om statsbidrag till regionerna. En del i kultursamverkansmodellen är flernivåsamverkan, den samverkan som sker mellan staten, regionerna och länets kommuner för att stödja kulturlivet och bidra till en spridning av regional kulturverksamhet. Lika viktiga är samråd med det professionella kulturlivet och civilsamhället. Planen har utformats efter samråd och samarbeten med olika aktörer. Den regionala kulturplanen tydliggör kulturområdet. Planen utgår även från Region Uppsalas regionala utvecklingsstrategi, Agenda 2030-mål samt de årliga besluten om Regionplan- och budget som sätter de ekonomiska ramarna.

Kulturplanen är styrande för Region Uppsala och de verksamheter som ingår i kultursamverkansmodellen och som arbetar genom årliga överenskommelser med regionen. Planen är rådgivande för länets kommuner och andra av Region Uppsalas samverkanspartner.

Mål och inriktning i kulturplanen formuleras kring tre perspektiv: en nyskapande region (konstarna), en region för alla (människan) och en växande region (platsen). Målen bidrar till en social och kulturell hållbarhet i Uppsala län.

2. Region Uppsala vill

Målen inom de tre perspektiven i den regionala kulturplanen är strävansmål, som syftar till att eftersträva att Uppsala läns konst- och kulturliv ska kunna vara hållbart och utvecklas under åren 2027–2030. Dessa strävansmål uttrycker i vilken riktning Region Uppsala vill arbeta och bidrar till en kulturell utveckling i länet på lång sikt. De förhåller sig även till de nationella kulturpolitiska målen.

I kulturplanen återges sedan flertalet prioriteringar för perioden 2027–2030 i punktform. Det är prioriteringarna som följs upp regelbundet. Prioriteringarna bidrar på så vis till att arbetet under perioden sker i en riktning mot de långsiktiga strävansmålen. Prioriteringar bryts under perioden ner till konkreta åtgärder i Region Uppsalas årliga handlings- och verksamhetsplaner. Uppsala län ska vara en stark kulturregion med internationell lyskraft och Region Uppsala ska bidra till att konst och kultur blir tillgängligt i hela länet.

Konstarterna: Ett rikt konstliv i en nyskapande region (självständighetsmålet)**Region Uppsala vill**

- Stimulera till ökad konstnärlig bredd och mångfald i länets kulturliv.
- Främja internationalisering och gränsöverskridande möten.
- Ge kulturstöd med syfte att bidra till en hög konstnärlig och professionell kvalitet.
- Erbjuda stödjande insatser såsom mentorskap och residensverksamhet inom olika konstområden.
- Verka för öppenhet för ny teknik, digitaliseringens möjligheter, nya konstformer och konststartsövergripande arbetssätt.
- Ge utrymme till konst- och kulturområden med en svag regional struktur.
- Utveckla den regionala kulturella infrastrukturen, etablera och stärka samverkansformer och interregionala samarbeten.
- Öka kompetensen om kulturella och kreativa branscher, genom ökad samverkan med näringslivsaktörer, kommuner, institutioner, organisationer och universiteten.

Människan: En hög kulturell delaktighet i en region för alla (delaktighetsmålet)**Region Uppsala vill**

- Skapa förutsättningar för att alla ska känna sig delaktiga i kulturlivet.
- Ge fler invånare möjlighet att delta och få tillgänglighet till att uppleva konst och kultur.
- Att länets invånare ska ha möjlighet till bildning och att utveckla sina skapande och kreativa förmågor.
- I bred samverkan arbeta för ökad digital delaktighet och stärka kunskapen om medie- och informationskunnighet.
- Värna barns och ungas rätt till ett eget språk och uttryck.
- Utveckla regionala strukturer som främjar kultur för, av och med barn och unga.
- Främja kunskap om prioriterade grupper, såsom personer med funktionsnedsättningar, nationella minoriteter och unga.

- Verka för kultur i ett hälsofrämjande perspektiv.

Platsen: En attraktiv livsmiljö i en hållbart växande region (samhällsmålet)

Region Uppsala vill

- Öka intresset för arrangörskap.
- Verka för att bredda kompetensen inom gestaltad livsmiljö.
- Bidra till att integrera konst och kultur i det offentliga rummet.
- Öka intresset och förståelsen för konst och kultur som utvecklingsfaktorer och som del i ett hållbart samhällsbygge.
- Bidra till att utveckla besöksnäring och kulturturism genom att främja kulturarv och kulturella besöksmål.
- Verka för kultur i ett beredskapsperspektiv.

3. Länet och åtta kommuner

För att eftersträva målen krävs att hänsyn tas till de förutsättningar som råder i länet. Det är i det lokala som levande kultur uppstår och skapas. De åtta kommunerna är avgörande för att kultur finns i hela länet och för att det lokala kulturlivet kan stödjas. Hela länet växer och spås en befolkningsökning under flera årtionden framöver. Demografin visar att andelen äldre i befolkningen kommer att öka samtidigt som andelen förvärvsarbetande minskar. Länets övergripande utmaningar och åtgärder beskrivs i de regionala utvecklingsstrategier (RUS) som tas fram av Region Uppsala.

Fakta (Källa: SCB 2025)

Total befolkning: ca 408 000

Enköping: 48 600

Heby: 14 200

Håbo: 23 000

Knivsta: 21 300

Tierp: 21 000

Uppsala: 248 000

Älvkarleby: 9 500

Östhammar: 22 000

Som kulturregion präglas länet av närhet, där invånare med lätthet kan ta sig till andra län, till större städer och till resten av världen. Goda rese- och transportförbindelser möjliggör en internationell rörlighet och kulturella impulser och utbyten. Rörligheten är stor över Mälardalsområdet. Många invånare i länet arbetspendlar. Uppsala län har närhet till Stockholm, Gävle, Västerås och resten av Mälardalen med Strängnäs och Eskilstuna. Stockholm lockar för såväl publik som professionella kulturutövare. Det är angeläget att stödja dem som väljer att verka med Uppsala län som utgångspunkt, och samtidigt samverka interregionalt utifrån människors rörelsemönster över länsgränserna.

Länet har stadsmiljöer i främst Uppsala och Enköping. Därutöver finns flera tätorter av olika storlek. Av kommunerna är vissa vidsträckta till ytan med skogsområden, kust och landsbygd men med en mindre befolkningsandel. I kustområdena ökar befolkningen betydligt under sommarmånaderna runt Roslagens skärgård och Öregrund som har större kulturaktiviteter. Utspridda tätorter är typiskt för kommunerna Heby, Håbo, Tierp, Älvkarleby och Östhammar. Geografin med utspridda bostadsorter präglar förutsättningarna för att tillgängliggöra kultur i länet. Kulturutbudet varierar mellan orterna. Samtliga kulturinstitutioner med statsbidrag inom kultursamverkansmodellen är belägna i centrala Uppsala, men kulturhus med scener och utställningsrum har tillkommit eller planeras i länet och ambitionerna på kulturområdet i länets kommuner är höga. En utmaning är den offentliga ekonomin och att på lång sikt klara kulturuppdragen tillsammans med övriga välfärdstjänster.

Inom det fria kulturlivet finns arrangörer och kulturskapare som bidrar till att utveckla platser och skapa ett vitalt kulturliv. I länet finns en hög andel företag inom de kulturella och kreativa branscherna (KKB). Region Uppsalas kartläggning av KKB i länet visar att antalet anställda ligger över riksgenomsnittet med en hög andel inom gruppen Kultur och upplevelser. Inom kulturbranschen är antalet kulturföretag i länet högst inom gruppen Performing arts och musik, men med färre anställda.

Bibliotek finns i länets alla kommuner och utgör en betydelsefull kulturell infrastruktur. Biblioteken är en viktig mötesplats med flera funktioner. Kulturskolorna i länet gör att barn kan ta del av kulturaktiviteter och estetiska läroprocesser. Däremot är barns möjligheter att delta ojämlika och beroende av bland annat sociodemografiska förutsättningar. En nationell studie visar att de unga i städerna oftare tar del av kultur än dem på landsbygden (Myndigheten för kulturanalys, 2025). Det bekräftas av Region Uppsalas dialoger med unga i länet under våren 2025. Kultur i skolorna bidrar till en mer likvärdig tillgång till kultur och vissa kommuner har kulturgarantiliknande lösningar, som exempelvis kulturarvstrappan för grundskolan i Tierp.

För den som reser runt i Uppsala län är kulturarvet ständigt närvarande. Så är fallet med orter i norra Uppland med sina äldre bevarade bruksmiljöer. Särskilt ifall samhällena en gång varit organiserade kring en uppgift av något slag, som järnhantering, sjöfart, fiske, tillverkningsindustri eller jordbruk, där spåren syns i kulturmiljöerna. Länet är ovanligt rikt på runor och runstenar. Uppsala har historiskt varit ett maktcentrum i det gamla Sverige. Där finns Gamla Uppsala, Uppsala slott, Uppsala domkyrka med ärkebiskopssätet och Uppsala universitet, som både är symboler för stadens kulturarv, besöksmål och samtida betydelsefulla verksamheter. Idag är Uppsala landets fjärde största stad och kommunen har störst befolkning och mest offentliga resurser för kultur i länet. Uppsala kommun besitter kunskap, kompetens och institutioner som gynnar kulturområdet i hela länet.

Länet har framgångsrika forskningsmiljöer vid Uppsala universitet, Sveriges Lantbruksuniversitet Ultuna och vid universitetssjukhuset Akademiska sjukhuset. Universiteten har en viktig roll i innovationssystemet och är motorer för regional utveckling och tillväxt. De bidrar även till en hög grad av internationalisering i Uppsala. I länet talas idag en mängd språk och människor representerar olika kulturer. Utmärkande för näringslivet är Life Science-branschen.

Att länet är samhällsekonomiskt gynnat utesluter inte utmaningar inom kulturområdet. Dialogerna med kulturaktörer, det fria kulturlivet och civilsamhället vittnar om brist på långsiktig trygghet i finansieringen och kostnadsökningar, brist på ändamålsenliga lokaler för olika kulturuttryck samt en ojämlik tillgång till kultur för olika åldersgrupper och mellan olika bostadsorter.

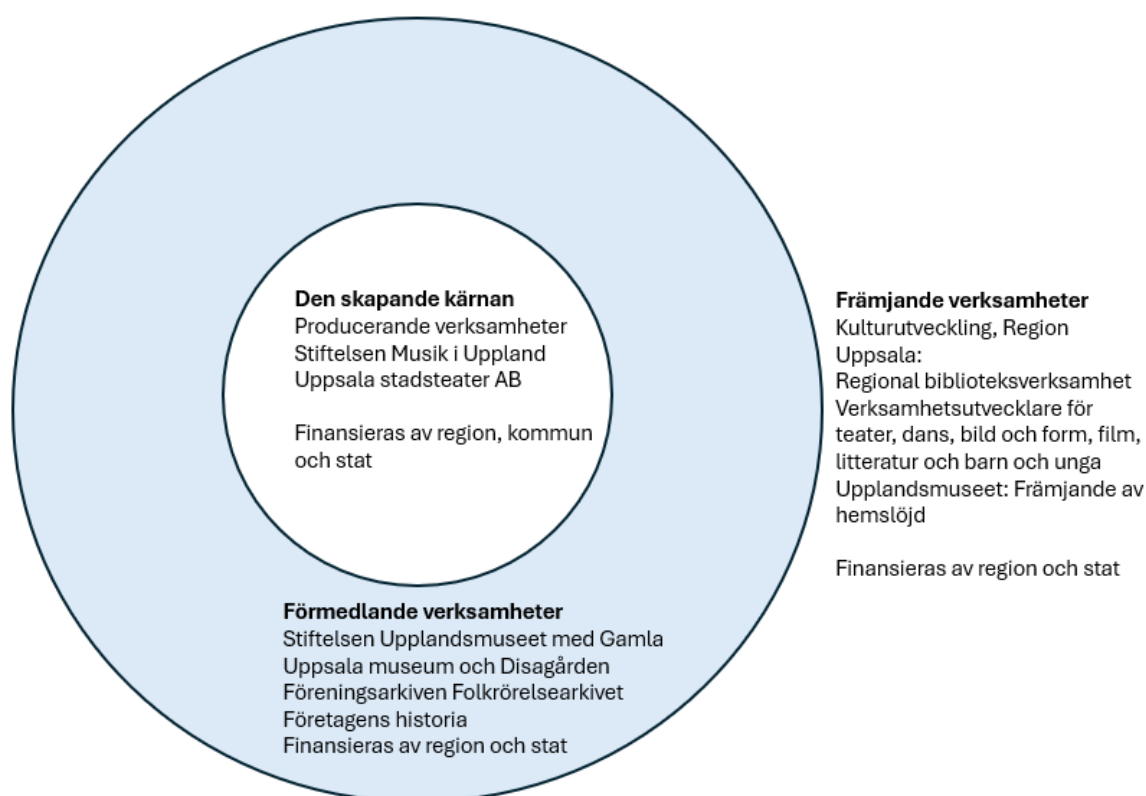
Region Uppsala behöver vara kulturbärare för hela länet. Huvudsakligen kan utmaningar bemötas genom en tät samverkan mellan de offentliga nivåerna. Region Uppsala ska vara en relevant samverkanspart och skapa möjligheter för kommuner och kulturaktörer för en gynnsam kulturutveckling i länet. Ett tillvägagångssätt är att arbeta med kulturanalys för att bättre klargöra behoven i länet för olika kulturella insatser.

4. Verksamhetsområden

Kapitlet redogör för de verksamhetsområden som ingår i kultursamverkansmodellen under åren 2027–2030 och för verksamheter som Region Uppsala samfinansierar med Statens kulturråd.

4.1. Kultursamverkansmodellen i Uppsala län

Region Uppsala fördelar regionalt och statligt kulturstöd till följande parter inom kultursamverkansmodellen. Mottagarna skiljer sig åt genom att vara skapande, förmedlande och främjande kulturverksamheter.

Figur: Illustrerar vilka verksamheter som ingår i modellen i Uppsala län

Kultursamverkansmodellen i Uppsala län är inriktad på produktioner inom professionell scenkonst och musik. Museer och kulturhistoriska arkiv förmedlar, bevarar, berättar och levandegör kulturarvet. De främjande verksamheterna stödjer enskilda kulturskapare och det fria kulturlivet. De har mer sällan någon egen produktion.

4.2. Professionell teater-, dans- och musikverksamhet

Scenkonst är ett samlat begrepp för bland annat teater och musikteater, dans och samtida cirkus. Dessa områden rymmer en stor bredd av olika genrer, uttryck och förutsättningar. Scenkonsten är beroende av såväl anpassade lokaler som producenter och arrangörer. En stor del av de statliga, regionala och kommunala insatserna för kulturlivet stödjer scenkonstens utveckling, vilket beror på att det är personalintensiva verksamheter med många aktörer på scenen såväl som bakom scenen i produktionerna. Flera scener och aktörer finns i Uppsala och det har skapats nya scenrum och kulturhus i flera kommuner på senare år vilket ger ökade möjligheter i hela länet. Uppsala kommun gjorde 2024 en scenkonstutredning med ett flertal rekommendationer. Ett av behoven var exempelvis utbildning för scentekniker.

Verksamheter med statsbidrag för professionell scenkonst är Uppsala stadsteater AB och verksamheter inom konstformerna teater och dans som stöttar, främjar och utvecklar konstområdena i länet. Region Uppsala ämnar fortsätta bidra till förutsättningar för professionella inom cirkus genom samverkan med relevanta parter i länet.

Teater

Region Uppsala arbetar med att främja förutsättningarna för de professionella teaterskaparnas produktion, utveckling och återväxt i hela länet. Det görs genom att anordna utvecklingsprojekt inom exempelvis samtida dramatik och tillhandahålla olika former av stöd, såsom residens, mentorskap, nätverk och fortbildning.

För att främja barns och ungas möte med och eget skapande av teater ges bland annat stöd till lovverksamhet och arrangörsstöd. Det anordnas även samarbetsprojekt där unga ensembler från olika kommuner får sätta upp nyskrivna ungdomspjäser och ges möjlighet till utbyte med den professionella teatervärlden.

Störst utbud av teater i länet finns i Uppsala. För teaterns närvaro i länet är de fria teatergrupperna samt andra teateraktörer och gästspelsscener viktiga. De fria grupperna och aktörerna bidrar till konstnärlig mångfald i länet, inte minst vad gäller teater för barn och unga. Institutioner och fria grupper och aktörer har olika förutsättningar för att verka men kompletterar varandra och berikar teaterlivet i länet.

Prioritering under perioden 2027–2030:

- **Region Uppsala ska fortsätta utveckla olika former av stöd till yrkesverksamma inom teaterområdet, främja strukturer för produktion, spridning och återväxt samt verka för ungas egna skapande inom teater.**

Uppsala stadsteater

Uppsala stadsteater AB har Uppsala kommun som ägare och huvudfinansiär. Uppsala stadsteaters vision är att skapa omvälvande scenkonst av högsta kvalitet som berör och

utmanar i nuet och in i framtiden. Strävan är att genom en rik repertoar med hög konstnärlig nivå positionera sig som en av Sveriges främsta teatrar. Teatern ska också vara en levande mötesplats för länsinvånarna, och ett kraftcentrum i länets kulturella utveckling.

På de fyra scenerna spelas egenproducerade föreställningar i en mängd olika genrer. Valet av repertoar görs utifrån en vilja att ge plats för nya röster, djärva konstnärliga grepp och uttryck som överskrider gängse normer. Produktioner sätts återkommande upp i samarbeten med utländska regissörer, konstnärer och institutioner vilket sätter Uppsala och länet i förbindelse med resten av världen. Till det kommer internationella och nationella gästspel samt andra publika evenemang. Uppsala stadsteater vill också erbjuda turnerande föreställningar i kulturhus i andra kommuner i länet.

Uppsala stadsteater avser att fortsätta sin mångåriga barn- och ungdomsverksamhet. Ett av målen är att öka barns och ungas tillgång till kultur samt inflytande i kulturlivet, exempelvis genom riktade insatser mot grupper som inte har en självklar ingång till teatern.

Kostnadsfria skolföreställningar är en vital del av verksamheten, liksom dramapedagogiska aktiviteter av olika slag, och verksamhet för att nå ut med teater utanför teaterhusets väggar. Sammantaget utgår barn- och ungdomsverksamheten från premissen att inte enbart betrakta barn och unga som mottagare, utan att också ge dem plats på scenen eller i andra kreativa sammanhang.

Prioriteringar under perioden 2027–2030:

- Uppsala stadsteater vill ge plats för nya röster, djärva konstnärliga grepp och uttryck som överskrider gängse normer.
- Uppsala stadsteater vill fortsätta utveckla barn- och ungdomsverksamheten.

Dans

Dans som konst- och uttrycksform har stärkts i länet och förutsättningarna för professionella utövare att verka inom dansområdet i Uppsala län har förbättrats. Tack vare ett långsiktigt arbete med talangutveckling för unga, såväl inom danssamarjobb som koreografitävlingar, gynnas återväxten av professionella utövare. Samtidigt kvarstår utmaningar. Många utövare återvänder efter utbildning och erfarenhet på annat håll, men ser svårigheter att etablera sig. Uppsala län har saknat en verksamhet med regionalt producerande uppdrag inom dans. En plats anpassad för dansens förutsättningar att producera och förmedla dans skulle gynna förutsättningarna för professionellt verkssamma samt dansen som konstform. Region Uppsala stärker strukturerna för återväxt, produktion och stabilitet för dansen, i samverkan med olika aktörer.

Uppsala kommuns scenkonstutredning för teater och dans (2024) föreslog att konstnärsdrivna initiativ skulle tas tillvara genom en produktionsplattform för dans. Ett samarbete mellan dansfältet (representerat av föreningen Mema Dans), Uppsala kommun och Region Uppsala har etablerats för att stärka infrastrukturen för dans i länet. Satsningen ”Plats för dans” är en produktionsplats och scen som nyttjas och upprätthålls av

professionella utövare inom dans och koreografi och synliggör danskonst genom publika möten.

I och med Region Uppsalas medlemskap i Dansnät Sverige kan nationella och internationella gästspel inom dans erbjudas länets publik regelbundet. Dansnätets produktioner förläggs i flera av länets kommuner. Insatser så som att visa dans på annorlunda spelplatser fortgår och vidareutvecklas. De professionella utövarna inom dansområdet stöds genom nätverk och fortbildning samt insatser såsom residens och mentorskap.

Det finns ett väl fungerande regionalt arbete i samarbete med länets kommuner som syftar till att utveckla barns och ungas eget skapande inom dans. Det riktar sig till barn från förskoleålder upp till gymnasieålder på skol- och fritid.

Prioritering under perioden 2027–2030:

- **Region Uppsala ska fortsätta stärka strukturer för återväxt, produktion och stabilitet för dansen i länet, i samverkan med olika aktörer.**

Musik

Musiklivet i länet är omfattande och utmärks av en stor deltagarkultur. I Uppsala län finns många aktiva körer. Universitetet med studentnationer, Svenska kyrkan och andra trossamfund, kommuner, kulturföreningar, studieförbund och privata aktörer har tillsammans ett omfattande musikutbud inom en bredd av genrer. För de professionella musikerna i länet är musikscenen större än länets gränser och arbetsmarknaden finns ofta nationellt eller internationellt. Det råder i viss mån brist på scener för mindre musikevenemang som inte når upp i kraft för de större scenerna.

Stiftelsen Musik i Uppland

Musik i Uppland är länsmusikorganisationen som har i uppgift att presentera musik av hög konstnärlig kvalitet i hela Uppsala län. Den grundläggande tanken är att levande musik av hög kvalitet ska finnas att tillgå oavsett vem du är eller var i länet du bor.

Musik i Uppland arbetar med musik i många olika konstellationer och genrer och presenterar professionella konserter i hela länet med såväl ett nationellt som internationellt utbud. Musik i Uppland har flera olika egna ensembler, men anlitar också ett stort antal frilansande ensembler och musiker regelbundet. Det pågår ett ständigt arbete med att hitta nya infallsvinklar, nytt innehåll och nya format att presentera musiken på. Det innebär att öppna dörrar för nya upplevelser, ny publik och nya möten.

En etablerad och uppskattad turnéverksamhet är Konsertkarusellen som, genom omfattande subventioner och kommunal medfinansiering, samarbetar med lokala arrangörsföreningar och arrangerar musikturnéer i länet. Konsertkarusellen erbjuder professionell och hög musikalisk kvalitet och stor genrebredd såväl i städerna som på mindre orter. Genom ett fördjupat samarbete med kommuner och civilsamhälle kan musikutbudet i hela länet öka även utöver detta.

Musik i Uppland bedriver med Uppsala Kammarorkester en konsertserie i Uppsala Konsert och Kongress. Deltagandeperspektivet är viktigt och det egna skapandet stimuleras genom olika projekt, workshops, amatör- och arrangörsstödsinsatser. Det fria professionella musikkivet värnas genom engagemang av musiker och beställningar av nykomponerade verk och arrangemang.

För barn och unga produceras skolkonserter inom en rad musikgenrer, med ett brett och varierat utbud samt pedagogiskt arbetsmaterial. Genom att vara en part i det nationella projektet Imagine ges unga tillfälle att uppträda på stor scen. Musik i Uppland deltar också i det nationella projektet Rösträtt – sång på förskolan.

Prioriteringar under perioden 2027–2030:

- Musik i Uppland strävar efter att ingå i fler internationella musikaliska utbyten och samarbeten, liksom att nå länsinvånare med ursprung i andra länder och med andra musikaliska rötter, för att bredda uttrycken och publiken.
- Musik i Uppland stimulerar arrangörsutveckling, bland annat genom arrangörsutbildningar inom ramen för Konsertkarusellen och genom konsertarrangörsutbildning för unga.

4.3. Museiverksamhet och museernas kulturmiljöarbete

De nationella kulturmiljömålen är vägledande på regional och kommunal nivå. I korthet riktar de sig mot att vara ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas. Människor ska vara delaktiga med kulturmiljön som en gemensam källa till kunskap, bildning och upplevelser. Målen bygger på en helhetssyn.

Uppsala län är rikt på kulturmiljöer. Några exempel är fornlämningsområden, kyrkomiljöer, jordbruksnäringens kulturmiljöer, storgodsens landskap med slotts- och herrgårdsanläggningar, samt den omfattande järnhanteringens miljöer såsom gruvor, masugnar och järnbruk. Uppsala läns rikedom på kulturarv och mångfalden av skyddsvärda kulturmiljöer utgör en resurs i besöksnäringen, med sikte på såväl de egna invånarna som tillresande besökare. Temat kulturarv kan komma att kopplas till EU:s New European Bauhaus och The Green Deal, genom att ta tillvara och aktivera handlingar för hållbarhet över tid. Region Uppsala vill tydliggöra kulturarvets betydelse i den regionala utvecklingen. Kulturarv och kulturmiljöer kan bidra till att öka länets attraktionskraft. Ett övergripande ansvar för tillsyn, vård, kunskapsuppbyggnad och information delas i länet mellan Länsstyrelsen i Uppsala län, länets kommuner och Upplandsmuseet.

Stiftelsen Upplandsmuseet

Stiftelsen Upplandsmuseet (SUM) är länsmuseum. SUM utforskar, bevarar och berättar om uppländsk kulturhistoria, med kunskap och samlingar som grund och kulturarvet i fokus – från stad till landsbygd, från forntid till samtid. SUM erbjuder upplevelser och mötesplatser

för länets invånare och ger perspektiv på vår historia såväl som på vår egen tid. Genom samverkan med skolor, kommuner, civilsamhälle och andra aktörer bidrar SUM till att kulturarvet blir tillgängligt för alla länsinnevånare, oavsett ålder, bakgrund eller bostadsort.

SUM driver fyra museiarenor; Upplandsmuseet, Gamla Uppsala museum, Disagården, museivåningen i Walmstedtska gården i Uppsala, samt en verksamhetslokal för slöjd.

Den publika verksamheten består av utställningar, visningar, kurser och föredrag, och bedrivs både på egna arenor och i samarbete med aktörer i regionen. Här främjar museet nya former av digital interaktivitet för att fördjupa upplevelser och lärande. Man arbetar med pedagogik i dialog, och strävar efter att skapa möten som inspirerar. Att nå barn och unga samt att skapa möjligheter till delaktighet och eget skapande är särskilt angeläget.

SUM:s trovärdighet bygger på en stark och evidensbaserad kunskapsgrund. SUM har expertis inom det uppländska kulturarvet och bedriver forskning och kunskapsuppbyggnad.

Kunskapskommunikationen är centralt för stiftelsens samhällsuppdrag. Den stora bild- och föremålssamling bidrar till kunskap och perspektiv på dåtid, samtid och framtid. Att tillgängliggöra samlingarna genom öppen publicering på webb har länge varit en viktig uppgift. SUM arbetar för att länets kulturmiljöer och värdefulla kulturhistoriska platser tillvaratas och utvecklas på ett positivt sätt. SUM bedriver en omfattande arkeologisk uppdragsverksamhet, som ger ovärderlig kunskap.

SUM samarbetar med den uppländska hembygdsrörelsen. Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund samlar en omfattande ideell kraft i länet och är en viktig part i kulturarvsfrågor.

Prioriteringar under perioden 2027–2030:

- Stiftelsen Upplandsmuseet ska verka för att bredda och fördjupa kunskaperna om Uppsala läns historia, kulturmiljöer och kulturarv, samt för att stärka samverkan med nationella, regionala och lokala aktörer. SUM ska erbjuda inspirerande kunskapsupplevelser för olika målgrupper.
- Stiftelsen Upplandsmuseet ska verka för att, med kulturarvet i fokus, bidra till en god besöksmålsutveckling i regionen med hållbarhet och tillgänglighet som bärande grund. SUM ska utveckla Gamla Uppsala museum som regionalt, nationellt och internationellt besöksmål, i samverkan med övriga aktörer i området.

4.4. Biblioteksverksamhet och läs- och litteraturfrämjande verksamhet

Region Uppsala har i uppdrag att bedriva regional biblioteksverksamhet med syfte att främja samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet för folkbiblioteken i det egna länet. Den primära målgruppen för den regionala biblioteksverksamheten är chefer och personal vid folkbiblioteken i Uppsala län. Uppdraget är i första hand strategiskt och handlar om att på

olika sätt stödja och stärka folkbiblioteken i deras arbete, utifrån bibliotekslagens intentioner. Arbetet sker främst genom fortbildning, omvärldsbevakning, metodutveckling, genom att stödja projekt och möjliggöra nätverk för erfarenhetsutbyte.

Kommuner och regioner ska enligt bibliotekslagen anta planer för sin verksamhet och tillsammans med Kungliga biblioteket följa upp hur de biblioteksplaner som antagits har utformats och hur de används. I Biblioteksplan Region Uppsala 2025–2028 har fem fokusområden formulerats, utifrån uppdrag, utmaningar och behov samt en omvärldsanalys: (1) Det demokratiska uppdraget (2) Likvärdighet och mångfald (3) Digital delaktighet och medie- och informationskunnighet (4) Språkutveckling och läsfrämjande (5) Lärande och verksamhetsutveckling. Genomgående i samtliga fokusområden är den regionala biblioteksverksamhetens uppgift att främja samverkan mellan olika aktörer och på olika nivåer. I den regionala biblioteksplanen beskrivs mer ingående den regionala biblioteksverksamheten med fokusområdena.

Bibliotekens läsfrämjande arbete utgår från de nationella målen för litteratur och läsfrämjande. Folkbiblioteken ägnar särskild uppmärksamhet åt barn och unga för att främja språkutveckling och stimulera till läsning bland annat genom att erbjuda litteratur utifrån deras behov och förutsättningar. Genom Språknätet sker sektorsövergripande samverkan i länet mellan barnhälsovård, bibliotek, öppen förskola/familjecentraler och länslogopedin. Syftet är att främja de yngsta barnens språkutveckling tillsammans med vuxna i barns närhet. Den regionala biblioteksverksamheten samordnar arbetet inom Språknätet och arrangerar gemensamma studiedagar.

Prioriteringar under perioden 2027–2030:

- Region Uppsala ska arbeta i enlighet med inriktningen i den regionala biblioteksplanen 2025–2028 med revidering inför kommande period.
- Region Uppsala ska stödja kommunerna om bibliotekens roll som samhällsbärande funktion i händelse av kris och krig.

Litteratur

Uppsala län har ett rikt litterärt arv med många aktiva författare. En viktig uppgift i Region Uppsalas litteraturfrämjande uppdrag är att skapa förutsättningar för yrkesverksamma författare att verka i länet. Det sker bland annat genom kulturstipendier, uppdrag och bidragsgivning till litterära evenemang samt genom att stödja fortbildning. Region Uppsala ska undersöka fler former för att stärka litteraturen som konstform och bidra till att förbättra förutsättningarna för verksamma författare i länet.

Genom ett mentorskapsprogram i litteratur stödjer regionen nyetablerade författare i deras konstnärliga process. Region Uppsala samverkar även med andra aktörer kring skivarläger och sommarjobb med litterär koppling för unga.

Som en del i att synliggöra barns rätt till sitt språk och sin kultur samarbetar Region Uppsala med flera aktörer kring läs-, litteratur och språkfrämjande insatser, bland annat genom

projekt och arrangemang kopplade till Astrid Lindgren Memorial Awards. Region Uppsala ska under olika former fortsätta verka för barns rätt till sitt språk och till litteratur.

Region Uppsala vill möjliggöra för fler att möta litteratur och författare. I länet finns många viktiga arenor för litterära evenemang. Biblioteken och skolan är centrala aktörer på kommunal nivå och skolbiblioteken får en alltmer betydande roll som litteraturförmedlare. I samverkan med kommuner, kulturliv och civilsamhälle ska Region Uppsala främja ett brett utbud av litterära scener och mötesplatser som syftar till att lyfta fram författare, läsning och litteratur.

Prioriteringar under perioden 2027–2030:

- Region Uppsala ska undersöka fler former för att stärka litteraturen som konstform och bidra till att förbättra förutsättningarna för verksamma författare i länet.
- Region Uppsala ska i samverkan med kommuner, kulturliv och civilsamhälle främja ett brett utbud av litterära scener och mötesplatser som syftar till att lyfta fram författare, läsning och litteratur.

4.5. Professionell bild- och formverksamhet

Uppsala län har många aktiva professionella konstnärer och det sker en utveckling av konstlivet. Här finns Konstnärernas riksorganisation (KRO) och Konstnärscentrum Öst representerade, liksom flera ideella föreningar som bedriver verksamhet runt om i länet. I kulturkvarteret Walmstedtska i centrala Uppsala finns Uppsala Konstnärsklubb, som samlar konstnärer och driver galleri.

Fler och fler konstnärer söker sig till länet från främst Stockholm, ut på landet, för att byta trånga och dyra ateljémiljöer mot gamla missionshus eller brukslokaler och avståndet till Stockholm är överkomligt. Genom stöd till initiativen stärker det konstlivet lokalt i de olika kommunerna. I Uppsala har Hospitalet i det gamla sjukhuset på Ulleråker spelat en stor roll de senaste åren med sina många ateljéer och mötesplatser för konstnärer. En gemensam plats skapar ett professionellt sammanhang och ökar erfarenhetsutbyten. Där verkar även Konstfrämjandet Uppland som erhåller verksamhetsbidrag från Region Uppsala för sitt arbete att göra samtidskonsten synlig, liksom att främja konstnärligt arbete och ideellt kulturliv i Uppland.

Region Uppsala bedriver ett stödjande och främjande arbete för konstnärerna i länet. Det görs genom nätverksträffar, fortbildning, kunskapshöjande insatser och förmedling av uppdrag. Det saknas emellertid tillräckligt med utställningsplatser i länet. Region Uppsala vill utveckla förutsättningar för fler utställningsmöjligheter genom nya metoder, interregionala samarbeten och utbyten liksom i samarbeten med länets kommuner och konstnärsorganisationerna. Arbetet kan ske i samverkan med kommunerna, med konstorganisationerna, civilsamhället och i idéutbyte mellan olika regioner.

”Konst tar plats” är ett projekt som skapar utställningsmöjligheter för länets konstnärer och aktiverar platser där konst vanligtvis inte visas, där Region Uppsala samarbetar med fria aktörer och Uppsala Konstnärsklubb. Det är ett sätt att undersöka nya platser för konst och för att nå en bred och ibland konstovan publik.

Utanför Uppsala ligger Wiks slott, som Region Uppsala äger och driver. Slottet omgärdas av ett större parkområde, hotellbyggnader och en folkhögskola. Wikområdet är en mötesplats för natur och kultur. Parken ska fortsätta utvecklas som en plats för samtidskonst och ett långsiktigt arbete är påbörjat med att skapa en skulpturpark. Satsningen handlar både om fasta verk och tillfälliga, platsspecifika konstprojekt för att aktivera platsen. Folkhögskolans konstlinje är en tillgång i arbetet och deltagarna är samarbetsparter i konkreta konstprojekt.

Fria professionella konstnärer skapar möjligheter att vara yrkesverksamma genom ateljéföreningar, konsthantverksbutiker och konstnärskrivna gallerier. De kan driva gemensamma projekt och söka bidrag för sin verksamhet, såsom ateljéstöd och utställningsersättningar. Konstnärskrivna platser ger kollegialt stöd som är viktigt för konstnärers utveckling. Regionen vill främja konstnärskrivna platser. Ytterligare ett arbete bedrivs för att stärka infrastrukturen för ungas skapande och delaktighet i kulturlivet. Det görs genom mentorskapsprogram, residens, konferenser och utställningsverksamhet i länet.

Prioriteringar under perioden 2027–2030:

- **Region Uppsala ska vidareutveckla arbetet med att sprida samtidskonst i länet och engagera fler.**
- **Region Uppsala ska öka kunskaperna om MU-avtalet, som reglerar miniminivå för medverkande- och utställningsersättning.**
- **Region Uppsala ska vidareutveckla Wikområdet som en plats för samtidskonst och som en mötesplats för natur och kultur.**

4.6. Regional enskild arkivverksamhet

I kultursamverkansmodellen ingår två enskilda arkiv: Företagens historia Uppsala län och Folkrörelsearkivet för Uppsala län, som är ideella föreningsarkiv. De utgörs av såväl samtida deponeringar som insamlande av kulturhistoriskt material. Sammantaget berättar de om den historia som inte utgörs av de offentliga myndigheternas arkivbildningar i länet.

Folkrörelsearkivet för Uppsala län

Folkrörelsearkivet är en ideell medlemsförening som omhändertar dokumentation som länets föreningar själva har skapat i sina verksamheter. Arkivbeståndet innehåller handlingar från drygt 5000 föreningar och speglar 150 år av folkrörelser och föreningsliv.

Folkrörelsearkivet ämnar utveckla och förbättra tillgängligheten och användandet av medlemmarnas egna arkivhandlingar, särskilt genom förbättrad digital tillgänglighet och utåtriktad verksamhet i hela länet. Arkivet ska vara en forskningsinfrastruktur för akademisk,

lokalhistorisk och personhistorisk forskning, för arkivets egen forskningsverksamhet och arkivpedagogiken riktad till barn och ungdomar.

Prioriteringar under perioden 2027–2030:

- Folkrörelsearkivet ska ha ett fortsatt fokus på digitalt bevarande och tillgängliggörande, särskilt inom ramen för föreningen Enskilda e-arkivet (EEA).
- Bevarandet av de fysiska arkivhandlingarna ska säkerställas genom en betryggande förvaring, med skydd mot framträdande klimatrelaterade och säkerhetspolitiska hot, liksom informationens integritet ska skyddas mot intrång.

Företagens historia Uppsala län

Företagens historia Uppsala län är en ideell förening vars verksamhetsidé är att ta hand om, ordna och förvalta den historia som företagen i länet avsatt i form av arkivalier, fotografier och filmer. Uppdraget innefattar också att levandegöra, tillgängliggöra och använda det arkiverade materialet. Föreningens långtgående samarbete med Centrum för näringslivshistoria säkerställer därtill att arkivkompetens på hög professionell nivå finns tillgängligt för Uppsalas näringsliv. Företagens historia Uppsala län ämnar utveckla sin verksamhet som mötesplats för frågor rörande företagshistoria, bildning, källkritik och integration. Särskilt fokus läggs på utveckling av de digitala besöken samt ökad information om verksamheten i länets skolor.

Prioritering under perioden 2027–2030:

- Företagens historia Uppsala län ämnar utveckla sin verksamhet som mötesplats för frågor rörande företagshistoria, bildning, källkritik och integration.

4.7. Filmkulturell verksamhet

Film, digitalt berättande och rörlig bild är områden i förändring där dagens filmskapare rör sig över flera olika arenor, film såväl som spelkultur och videokonst. Den snabba tekniska utvecklingen och den digitala tekniken har gjort det billigare och mer tillgängligt för fler människor att vara verksamma inom området och kunna uttrycka sig konstnärligt genom film och rörlig bild. Det skapar en grund för att fler erfarenheter, röster och berättelser visas och gynnar en bredd och mångfald av utövare. Rörlig bild är en stor del av de ungas digitala vardagsliv och det kräver källkritiskt tänkande och kritisk bildanalys. Genom att öka barns och ungas filmkunnighet främjas den demokratiska rätten att uttrycka sig, liksom förmågan att avkoda bildmässiga budskap och bedöma mediatilliten. Media- och informationskunnighet (MIK) är viktiga inslag.

I sitt filmkulturella arbete utgår Region Uppsala från de nationella filmpolitiska målen och arbetar strategiskt med att samordna och främja kommunernas, civilsamhällets och kulturutövarnas arbete för ökad kompetens och kvalitet. Vägledande är Svenska Filminstitutets tre grundläggande områden: filmpedagogik, talangutveckling och visning.

Samverkan sker med Region Uppsala folkhögskola som bedriver utbildningar inom film och teater och ger verktyg att förmedla en berättelse genom manus, film och produktion.

Flera avslutade projekt med stöd från Filminstitutet förvaltas vidare. För att främja det filmpedagogiska arbetet återuppväcks skolbiointresset i länets kommuner. Samverkan kommer ske i samråd med kommunerna för att erbjuda stöd i organisationen, för filmval och pedagogiska insatser som kan främja etableringen av skolbioverksamheten på fler orter i länet. I stort sett alla kulturskolor i länet erbjuder film som valbar kurs. Arbetet att stödja kulturskolans pedagoger genom filmpedagogiska fortbildningar ska fortsätta och höjer därmed pedagogernas kompetens inom området.

Talangutvecklingsarbetet för regionala filmare är utvecklat inom Region Uppsala. Främjande insatser görs bland annat genom mindre produktionsstöd, feedback under produktionen, manuskriptläsning med feedback och tillgång till teknik. Mentorsprogram inom dokumentärfilm och inom fiktion ska fortgå liksom nätverksträffar och stöd för manusutveckling. För de mer etablerade filmarna erbjuds flertalet fortbildnings- och kunskapshöjande insatser, exempelvis för betydelsen av AI inom filmproduktion.

I samverkan med Uppsala Kortfilmfestival genomförs fortsatt ett internationellt filmresidens inriktat till en professionell europeisk filmskapare. Mottagaren vistas vid länets två folkhögskolor: vid Biskops-Arnö och på Wik inom Region Uppsala folkhögskola där filmutbildningar hålls. Samtidigt arrangeras seminarier och workshops. Det är ett sätt att öka influenserna vid utbildningarna. Regionalt producerad film har också visningsmöjligheter i samband med de mötesplatser som skapats vid länets festivalverksamhet, biografier samt bygdegårdar. Bygdegårdarna och de lokala föreningarna är viktiga i satsningarna på utomhusbio under sensommaren, vilket främjar såväl kreatörer som publik inom filmområdet.

Prioriteringar under perioden 2027–2030:

- Region Uppsala ska stödja filmskapare i produktionsarbetet genom nya satsningar på feedback och manusutveckling för filmare med produktionsstöd.
- Region Uppsala ska öka filmpedagogik och skolbio för att öka barn och ungas filmkunnighet. Nya satsningar ska återuppväcka skolbiointresset i fler kommuner i länet. Praktiska filmfortbildningar ska erbjudas pedagoger i kulturskolan.

4.8. Främjande av hemslöjd

Hemslöjdsfrämjande insatser är en viktig del i Stiftelsen Upplandsmuseets arbete att bevara, levandegöra och utveckla ett immateriellt kulturarv. Hemslöjdskonsulenter skapar förutsättningar för individer att vara delaktiga i kulturlivet och utveckla skapande förmågor. Den regionala hemslöjdsfrämjande verksamheten bedrivs inom textil slöjd och hårdslöjd. Hemslöjdskonsulenter arbetar strategiskt som samordnande part och resurs för regionens innevånare. Utifrån ett kulturarvs-, närings- och hållbarhetsperspektiv riktas verksamheten

till barn och unga, professionella slöjdare och hantverkare och civilsamhällets organisationer.

Hemslöjd, slöjd och hantverk är kulturuttryck som engagerar oberoende av kön, ålder och socioekonomisk bakgrund. Länets invånare tar del av slöjden genom fortbildningar, i och utanför skolan, utställningar, marknader och prova på-tillfällen. Slöjdverksamhet skapar mötesplatser mellan en mångfald av människor med olika bakgrund och förutsättningar. Att barn och unga får möta och utvecklas inom slöjd är betydelsefullt. Samarbetet med civilsamhällets olika aktörer möjliggör det strategiska arbetet. Hemslöjdsverksamhet är ofta kopplat till ett aktivt föreningsliv inom hemslöjdsföreningar, kulturföreningar, hembygdsföreningar och grupper som träffas regelbundet.

Samverkan är viktigt i arbetet med att nå nya målgrupper och etablera nya mötesplatser. Samarbeten kan ske över konst- och kulturområden, i dialog med nya parter på nya och oväntade platser inom länet. Även samarbeten över regiongränser är utvecklande och nödvändigt.

Prioritering under perioden 2027–2030:

- Samverkansprojekt inom slöjdnäringen samt slöjden kopplat till hållbarhet, omställning och cirkulär ekonomi ska vidareutvecklas.

5. Fokusområden

Kultur spelar en viktig roll i samhällsbygget. För att möta framtida utmaningar har tre fokusområden identifierats i arbetet med att revidera kulturplanen. Under perioden 2027–2030 har Region Uppsala valt att fokusera särskilt på områdena kultur, kreativitet och innovation; kulturarv och resiliens; och kultur och hälsa.

5.1. Kultur, kreativitet och innovation

Kultur, kreativitet och innovation är drivkrafter i arbetet för ett hållbart, inkluderande och attraktivt samhälle. För att lyckas krävs tvärsektoriell samverkan mellan näringsliv, akademi och offentlig sektor. Genom att stärka samarbeten med aktörer så som Uppsala universitet med sin starka forskningsmiljö inom humaniora, samhällsvetenskap och innovation, och Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), kan kunskapen om kulturens roll i samhällsutvecklingen utvecklas i länet. Det kan vara att ta vara på initiativ inom besöksnäringen kring kultur och kulturarv, liksom idéer om kulturdriven platsutveckling eller andra samskapande projekt.

Kulturdriven platsutveckling kan sammanföra forskare, kulturskapare, kulturinstitutioner, offentlig sektor, civilsamhälle och näringsliv för att tillsammans utforska hur kultur kan bidra till att skapa levande, inkluderande och hållbara platser runt om i Uppsala län. I centrum står frågor om hur konstnärliga och kulturella uttryck som konst, musik, mat, spel, arkitektur, dans, teater, kulturarv och lokalhistoria kan fungera som drivkrafter för samhällsförändring och bidra till att bygga tillit, identitet och framtidstro. Kultur har en unik förmåga att väcka kreativitet och öppna upp för nya möjliga framtider. Med konstnärliga metoder kan platser bevaras och nyskapas.

De olika europeiska initiativen kring New European Bauhaus och EIT Culture & Creativity har en roll att spela här om projekt kan utvecklas. EIT har som syfte att stärka kulturella och kreativa branschers kapacitet att bidra till Europas gröna, digitala och sociala omställning. Genom EIT C&C skapas nya möjligheter till internationell samverkan, kompetensutveckling och affärsutveckling för kreativa aktörer i länet.

Innovation inom kulturområdet så som social innovation och digitalisering kan ge nya sätt att skapa, sprida och uppleva kultur. Den lokala platsen är viktig för att ta tillvara dess unika förutsättningar vid innovativa insatser. I Uppsala län finns ett starkt kulturarv och en forskningstät miljö som kan skapa god grund för att omhänderta initiativ så som EIT C&C och New European Bauhaus som en del av den gröna omställningen av samhället.

Kulturella och kreativa branscher

Kulturella och kreativa branscher sysselsätter många konstnärliga och kreativa aktörer inom en mängd olika uttryck och i ett gränsöverskridande arbete. Region Uppsala har kartlagt företag inom dessa branscher (enl. 2007:s SNI-koder) i länet, som utmärker sig med fler aktörer inom spel och digitala medier. För att bidra till utvecklingskraft, gynna kreativitet

och innovationsförmåga samt öka möjligheten till kreativa kluster i länet, ska kulturella och kreativa branscher ges goda möjligheter att växa.

Den nationella strategin för kulturella och kreativa branscher har sex mål: statistik, upphovsrätt, rådgivning, kompetens, livsmiljöer och internationellt genomslag. Utifrån den nationella strategin ska Region Uppsala samverka och skapa kontaktytor mellan aktörer för att stärka strategins genomförande. Kultur har blivit viktigare för att regional utveckling ska ge möjligheter för näringar att växa och utvecklas efter sina särskilda förutsättningar, såväl i städer som på landsbygden. Kulturella och kreativa branscher kan ha både en nationell och en internationell marknad och kan knyta värdefulla internationella band till länet. Region Uppsala kan främja samverkan och samarbete mellan besöksnäringen, kulturella och kreativa branscher samt akademierna, genom erfarenhetsutbyten med andra offentliga aktörer, kommunerna och andra regioner.

Prioritering under perioden 2027–2030:

- Region Uppsala ska öka kompetensen om kulturella och kreativa branscher, genom ökad samverkan med näringslivsaktörer, kommuner, institutioner, organisationer och universiteten.
- Region Uppsala ska skapa förutsättning för innovationer genom kulturella processer.

5.2. Kulturarv och resiliens

Kulturarv är ett komplext begrepp som innefattar såväl materiella uttryck i form av kulturlandskap, fornlämningar, föremål, byggnader och miljöer, som immateriella uttryck som idéer, språk, kunskaper, berättelser, traditioner, sedvänjor, musik, dans och andra uttryck som tidigare generationer eller vi själva skapat och som vi tolkar och betraktar som en gemensam kulturell bas. Ett kulturarv är inte statiskt utan förändras ständigt i tid och rum, beroende på samtidens uppfattning, och kan ses som en process.

Sverige ingår i Unescos konvention om tryggheten av det immateriella kulturarvet. Nyckelharpans nätverk antogs i december 2023 till Unescos register över goda metodiska exempel. En central aktör i nätverket i Uppsala län är Eric Sahlström Institutet i Tobo som står för speltraditioner, folkdans och instrumentbygge.

Region Uppsala har ett särskilt ansvar i krisberedskapen för att upprätthålla centrala samhällsfunktioner i händelse av kris och krig. Förutom att vara huvudman för hälso- och sjukvården är regionen ansvarig för uppgifter som är gemensamma för det geografiska området, som kultur. Enligt Myndigheten för samhällsskydd och beredskap bör region och kommuner samverka för att skapa de bästa förutsättningarna i händelse av kris och krig.

Kulturell resiliens betyder förmågorna till motståndskraft, återhämtning, uthållighet, anpassning och styrka. Ett dynamiskt, fritt och levande kulturliv utgör det demokratiska

samhällets sätt att fungera väl. På sistone har kulturområdet allt oftare börjat betraktas som en del av ett lands totalförsvar. Bibliotek, skolor, teatrar och museer ska kunna hålla öppet och fungera i kristider. Sverige har blivit medlem i NATO och det europeiska säkerhetsläget har blivit osäkert, särskilt kring Östersjön. I en omvärld med ett förändrat säkerhetspolitiskt läge har upprätthållandet av demokratiska värderingar och yttrandefrihet blivit centrala frågor. Utöver den estetiska upplevelsen kan kultur ha en symbolbärande betydelse i samhället vid händelse av kris och krig. Genom att beakta ett kulturliv som fungerar i kristider kan det stärka den sociala tilliten till att samhället och dess institutioner kan fungera i händelse av kris och krig. Kultur i kris och krig kan bidra till uthållighet, psykologiskt försvar och vara en motståndskraft. Konstnärliga uttryck kan skänka hopp och reflektion över vad som sker i kriser.

Kulturegendomar enligt Haagkonventionen

Sverige har ratificerat Haagkonventionen från 1954, Konventionen om skydd för kulturegendom i händelse av väpnad konflikt. Konventionen vägleder arbetet för skydd och undanförsel av kulturegendom. I konflikter har en befolknings kulturarv visat sig särskilt utsatt. Kulturarvet är meningsskapande och betydelsefullt för identiteten och kan utsättas för angrepp. Uppfattningen om en gemensam historia bidrar till en känsla av sammanhang och en samhällsgemenskap som kan hotas. I Sverige har de nationella statliga kulturmyndigheterna erhållit uppdrag för att skydda kulturarven och bidra till beredskapen i landet, som Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet och länsstyrelserna. Det handlar om att skydda det materiella kulturarvet och om kunskaperna om det immateriella kulturarvet. Arkiv och museer har värdefulla samlingar som behöver förberedas för att kunna skyddas i händelse av kris och krig.

Länsstyrelsen i Uppsala län har upprättat en lista på värdefull kulturegendom enligt Haagkonventionen 1954. Med de blå skyltarna (Blue Shield) har kulturegendomar en särskild status. På länsstyrelsens lista står Wiks slott, som ägs och drivs av Region Uppsala. Där upptas även Leufsta bruk, där Region Uppsala är stiftare. Länsstyrelsens arbete omfattar även planläggning för undanförsel av kulturhistoriskt material samt förstörelse. Region Uppsala ämnar fortsätta arbetet med en årlig mötesplats för samverkan och erfarenhetsutbyte mellan viktiga aktörer inom kulturarvsområdet, där olika teman kan diskuteras, bland annat beredskap. Genom samverkan kan även utvecklingen stödjas för brukens kulturmiljöer i Uppland.

Prioritering under perioden 2027–2030:

- **Region Uppsala ska i samverkan med nyckelaktörer öka resiliens och beredskap för en robust kultur i Uppsala län i händelse av kris och krig. Även hot och hat kan påverka kulturlivet liksom att källkritik är nödvändigt som skydd mot desinformationskampanjer och cyberhot.**

- Region Uppsala ska inom fokusområdet fortsätta att utveckla Wikområdet och byggnadsminnet Wiks slott som en plats för natur och kultur, ett intressant besöksmål och ett skyddsvärt objekt.

5.3. Kultur och hälsa

Region Uppsala ska fortsätta vidareutveckla temat kultur och hälsa som ett särskilt fokusområde. Arbetet ska ha sin utgångspunkt i forskning och väl beprövade metoder och prioritera satsningar som möjliggör aktiv medverkan och medskapande. Ett aktivt deltagande kan medföra positiva effekter på deltagarens hälsa och livskvalitet. Kultur bidrar till att främja det friska. Genom att delta i aktiviteter som ökar välbefinnandet byggs resiliens och motståndskraft vilket ger bättre förutsättningar att kunna hantera sin sjukdom. Genom att erbjuda insatser till dem som är tidigt i sin sjukdom eller i riskgrupp att hamna i sjukdom, särskilt vid stressrelaterade sjukdomar eller psykisk ohälsa, kan kultur bidra till att folkhälsan i länet stärks. Hit kan också räknas kultur för äldre och motverka ofrivillig ensamhet genom insatser som stärker gemenskap.

Konstpedagogik i vårdmiljöer

Den offentliga konsten i Region Uppsalas lokaler har en naturlig närvaro inom de olika vårdverksamheterna. Konsten kan fungera både inspirerande och lugnande, ge upphov till givande samtal och erbjuda stunder av känslomässig eller filosofisk kontemplation. I fokus är en satsning på utveckling av konstpedagogik i miljöer där patienter vistas, för att tillgängliggöra och på olika sätt använda konsten som verktyg för att främja hälsa.

Kulturverksamhet i samarbete med vården

Kulturverksamhet i samarbete med vården är en resurs i ett hållbart och hälsofrämjande samhälle. Utifrån olika vårdverksamheters eget engagemang, förutsättningar och behov av kultur, kan efterfrågan mötas och olika former av samarbete skapas. Kultur kan fungera som komplement till vård och behandling eller för att förebygga vidare sjukdom. Genom samverkan med vårdverksamheter, kommuner, regionala kulturinstitutioner, studieförbund och andra kulturaktörer möjliggörs kulturella aktiviteter som bidrar till hälsa och välbefinnande. Samverkan är en förutsättning för lyckade insatser, internt inom Region Uppsala, samt med länets kommuner och andra aktörer. Kunskapsuppbyggnad och kunskapsspridning är centralt, samt att skapa strukturer för stöd och nätverk.

Prioritering under perioden 2027–2030:

- Region Uppsala ska utveckla området i enlighet med kulturnämndens strategi för kultur och hälsa.
- Region Uppsala ska skapa förutsättningar för att stärka den existentiella hälsan och skapa motståndskraft för att bättre kunna hantera sin ohälsa.

6. Demokratiska förutsättningar

6.1. Demokratiska fri- och rättigheter

Möjligheten att ta del av konst och kultur, att fritt kunna skapa och yttra sig, är en del av det demokratiska samhällets grundvalar. Såväl den kulturella välfärden som yttrandefriheten, mötesfriheten, föreningsfriheten och upphovsrätten slås fast i Regeringsformen (1974:152). Yttrandefriheten regleras även i Tryckfrihetsförordningen (1949:105) och Yttrandefrihetsgrundlagen (1991:1469). Grundlagarna ger rättighet att inom vissa ramar uttrycka sig fritt samt ger rättighet till fri åsiktsbildning. Yttrandefriheten ska säkra ett fritt meningsutbyte, en fri och allsidig upplysning och ett fritt konstnärligt skapande.

Sverige har anslutit sig till Unescos konvention om skydd för och främjandet av mångfalden av kulturyttringar, där den konstnärliga friheten värnas. Konventionen säger bland annat att målet är att ”skapa förutsättningar för kulturerna att fritt kunna blomstra och samspela och på så sätt berika varandra.” Att fritt kunna yttra sig är begränsat i många länder. Uppsala kommun är fristad för förföljda författare och ingår i International Cities of Refuge Network (ICORN), en internationell organisation som arbetar för att förföljda konstnärer ska få skydd. Den konstnärliga friheten ska fortsatt värnas av Region Uppsala när beslut fattas om kulturstöd.

Begreppet ”armlängds avstånd” saknar juridisk bestämning inom offentlig kulturverksamhet. Men det är brukligt att hänvisa till principen för att värna den konstnärliga integriteten när kulturpolitiska beslut ska fattas. Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har i ett kulturpolitiskt positionspapper valt att betona vikten av den konstnärliga integriteten när det offentliga fattar beslut. Kulturpolitiken ger ramar för hur de offentliga medlen kan användas men den ska inte vara involverad i konstnärliga eller innehållsmässiga beslut, enligt SKR. Centralt för skapandet är även Lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (1960:729), som är väsentlig för enskilda kulturskapares rättigheter till sina verk, rätten till ersättningar och för de producerande kulturorganisationernas verksamheter. Region Uppsala tillämpar alltid Medverkans- och upphovsrättsersättning (MU-avtalet) när regionen lämnar uppdrag till konstnärer. Det är ett avtal som reglerar villkoren för medverkan och upphovsrätt mellan konstnärer och uppdragsgivare, såsom museer, gallerier och andra kulturinstitutioner. Även KLYS (Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd) arvodesrekommendationer tillämpas vid konsultation av yrkesverksamma kulturskapare.

Vidare finns Bibliotekslagen (2013:801), som bland annat fastslår att biblioteken ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning, samt att folkbibliotekens utbud av medier och tjänster ska präglas av allsidighet och kvalitet.

Diskrimineringslagen (2008:567) främjar lika rättigheter och möjligheter med sina sju diskrimineringsgrunder. Den säger exempelvis att bristande tillgänglighet kan vara en form av diskriminering. Tillgängligheten regleras också i en särskild lag (2023:254) som bland annat omfattar digitala kulturprodukter, som e-böcker och appar.

Museilagen (2017:563) ger stöd för att ett museum ska ha ett bestämmande inflytande över verksamhetens innehåll, vilket ger kraft till professionella omdömen och kunskapsmässig saklighet. Kulturmiljölagen (1988:950) är till för att nuvarande och kommande generationer ska ha tillgång till en mångfald av kulturmiljöer och ansvaret delas av alla. Även Arkivlagen (1990:782) säger att myndigheters arkiv är en del av det nationella kulturarvet. Trots ett tidigare utredningsförslag omfattas de enskilda arkiven idag inte av lagen, men dessa arkiv är en del av det gemensamma kulturarvet.

Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter är FN:s barnkonvention som blivit svensk lag. Barnkonventionen lyfter fram barns rätt att behandlas med respekt, att få komma till tals, att få utvecklas samt att fritt få delta i kulturlivet. I Funktionsrättskonventionen, FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, är tillgänglighet, respekt för olikheter samt deltagande och inkludering i samhället allmänna principer. Sverige har beslutat att följa konventionerna och även Region Uppsalas målsättningar präglas av artiklarnas betydelser.

Enligt Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724) är offentliga aktörer skyldiga att skydda minoriteternas språk och kultur, samt ge minoriteterna inflytande över frågor som berör dem.

Prioritering under perioden 2027–2030:

- Region Uppsala ska verka kunskapshöjande för grundläggande demokrativärden i relation till kulturlivet (yttrandefrihet, principen om armlängds avstånd, konstnärlig frihet, konstens egenvärde och likställighet).

6.2. De nationella kulturpolitiska målen

För Region Uppsala är de nationella kulturpolitiska målen vägledande (Riksdagen 2009). De lyder:

Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling.

De tre målen brukar i tur och ordning kallas självständighetsmålet, delaktighetsmålet och samhällsmålet. För att uppnå målen ska kulturpolitiken:

- Främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor.
- Främja kvalitet och konstnärlig förnyelse.
- Främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas.
- Främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan.

- Särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.

Även dessa mål är strävansmål, som inte gör målen omedelbart mätbara, men de har likväl stor betydelse för kulturpolitikens förutsättningar och inriktningen på de beslut som tas på regional och kommunal nivå. På nationell nivå finns därutöver flera kulturpolitiska delmål.

Prioritering under perioden 2027–2030:

- Verksamheter med statsbidrag ska eftersträva de nationella målen.

6.3. Allas möjlighet att delta

Region Uppsala och offentliga kulturaktörer arbetar för att kulturlivet i Uppsala län ska vara öppet, inkluderande och välkomna alla – oavsett vem deltagaren är och vilka förmågor eller vilken bakgrund deltagaren har. Offentligt finansierade kulturverksamheter finns till för alla länsinvånare och ska aktivt arbeta för att allas rätt och möjlighet att delta i kulturlivet respekteras och tillgodoses. För att främja allas möjlighet att delta i kulturlivet ska Region Uppsala sprida kunskap, samverka med olika aktörer, samt initiera och stödja projekt och verksamheter. En mångfald av erfarenheter ska kunna rymmas och uttryckas i länets kulturliv.

Kulturverksamheter ska vara fria från diskriminering och beakta lagstiftningens sju diskrimineringsgrunder. Vikten av en diskrimineringsfri miljö skrivs in i överenskommelser som görs mellan Region Uppsala och de större kulturverksamheterna med kulturstöd. Arbetet för lika rättigheter och möjligheter är ständigt pågående, och ska genomsyra alla kulturverksamheter.

I Sverige finns fem erkända nationella minoriteter: judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar. De historiska minoritetsspråken är jiddisch, romani chib, samiska, finska och meänkieli. Gemensamt för minoritetsgrupperna är att de befolkat Sverige under lång tid (samer är även ett urfolk) och att de har en egen religiös, kulturell eller språklig tillhörighet. Myndigheter och offentliga verksamheter har ett särskilt ansvar för att främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur, sitt kulturarv och sitt språk. Det gäller inte minst barns möjlighet att utveckla en kulturell identitet och att använda sitt minoritetsspråk. Region Uppsala samt majoriteten av kommunerna i Uppsala län ingår dessutom i förvaltningsområdet för finska, vilket innebär ett utökat ansvar att erbjuda service och främja finsk kultur.

Att lyfta fram och främja den etniska och kulturella mångfalden i Uppsala län förutsätter en öppen och lyhörd dialog med länsinvånarna och samråd med civilsamhället, inte minst de nationella minoriteternas organisationer. Region Uppsala har återkommande samråd med de nationella minoriteterna om olika frågor där kulturfrågor lyfts. Vissa minoritetsgrupper vittnar om att vara en liten skara i länet och har inte alltid längre sin sammanhållning genom minoritetsspråket, som inte alltid delas av de unga.

Att arbeta för kulturlivets tillgänglighet är av stor vikt, för att göra det möjligt för personer med och utan funktionsnedsättning att kunna ta del av och utöva kultur på lika villkor. Detta

gynnar såväl individer som kulturlivet i stort. Region Uppsala följer nationella riktlinjer från Statens kulturråd angående tillgänglighet till kulturlivet utifrån funktionshinderspolitiken. Likaså förs regelbundet dialoger och samråd med funktionsrättsrörelsen i länet. Arbetet för ett kulturliv tillgängligt för alla, oavsett funktionsnedsättning förutsätter en god dialog med funktionsrättsrörelsens organisationer.

Prioriteringar under perioden 2027–2030:

- **Region Uppsala ska fortsätta samråda med de nationella minoriteterna i kulturfrågor som berör dem.**
- **Region Uppsala ska arbeta aktivt för inkludering och medverka till att minska hinder för att alla grupper ska kunna delta i kulturlivet.**

6.4. Barns och ungas rätt till kultur

Kultur är en viktig del i barn och ungas liv i Uppsala län – både som kreativt uttryck och som en källa till identitetsskapande, gemenskap och välmående. Enligt dem själva uppskattar de mötesplatser som finns, kulturaktiviteter de deltar i och ledare som de möter. Det finns ett stort intresse för allt från föreställningar till skapande aktiviteter. Men barn och unga i länet vittnar också om olika hinder för att kunna vara en del av kulturlivet. Region Uppsala ska fortsätta arbeta främjande för kultur för, av och med barn och unga och har förstärkt arbetet för barn- och ungdomskultur i länet.

För barnen handlar det om rätten att ta del av kultur, delta aktivt och själva skapa. Barnkonventionen reglerar barns rättigheter upp till 18 års ålder och särskilt artikel 31 omfattar barnets rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet. Det ska vara kultur anpassad till barnets ålder och vara lika möjligheter till kulturell och konstnärlig verksamhet.

Region Uppsala arbetar för att vara möjliggörare av barnrätt i kulturlivet där delaktighet, inflytande och synliggörande av barns och ungas perspektiv kan uppmärksammas. Ett exempel är arrangörsstöd för scenkonst för barn. Ett annat är flera nätverk i länet för dem som arbetar med kultur för unga i kommunerna eller inom samverkansmodellen. Stöd har också genomförts inom Skapande skola i några av länets mindre kommuner.

Kommuner, kulturinstitutioner och fria grupper erbjuder barn och unga ett brett utbud av kultur i länet. Barnen får tidigt möjlighet att möta professionell kultur eller skapa själva. Fritidskortet ger möjligheter att ta del av kultur. Utbudet av kulturskolor och estetiska utbildningar ger flera utvecklingsmöjligheter. För de unga vuxna erbjuder studieförbunden i länet flera möjligheter till förkovran, liksom de olika estetiska linjer som finns på Region Uppsala folkhögskola Wik och Biskops Arnö Nordens folkhögskola och Nordens fotoskola i Uppsala län.

Barn- och ungdomskulturområdet har en stor spännvidd och länets geografiska och demografiska utmaningar påverkar tillgängligheten till kultur. Region Uppsalas kartläggning genom Tyck-till-lådor, idéverkstäder och dialog med unga i olika delar av länet visade att

barn och unga har ett stort intresse för kultur, men att flera strukturella hinder påverkar möjligheten till deltagande. Utmaningar som identifieras är brist på kulturaktiviteter i landsbygdsområden, avsaknad av trygga mötesplatser, ekonomiska begränsningar samt otillräckliga transportmöjligheter. För barn och unga med funktionsnedsättning framkommer ytterligare praktiska hinder. Det är av vikt att stödja och samverka med kommunerna för att utjämna olikheter och bidra till en mer strukturerad fördelning av kultur i länet.

Prioriteringar under perioden 2027–2030:

- Region Uppsala ska undersöka mobila verksamheter och turnerande aktiviteter för att utöka kulturutbudet för barn och unga i landsbygdsområden.
- Region Uppsala ska öka kulturutbudet för barn och unga med funktionsnedsättning.
- Region Uppsala ska skapa varaktiga strukturer för inflytande, där barn och unga kontinuerligt kan vara med och påverka.

6.5. Kulturskaparnas villkor

Enligt myndigheten Konstnärsnämnden, som har i uppdrag att öka kunskapen om konstnärers ekonomiska och sociala villkor, är de yrkesverksamma konstnärerna själva fundamentet för ett levande kulturliv. De står i kulturpolitikens centrum och spelar en avgörande roll för att de nationella kulturpolitiska målen ska kunna uppnås. Med konstnärer avser Konstnärsnämnden kulturskapare inom olika konst- och kulturområden. De är ofta frilansare och deras villkor är beroende av beslut inom flera olika politikområden, exempelvis upphovsrätten och socialförsäkringssystemen.

Det är angeläget att stödja en kulturell infrastruktur som ger professionella kulturskapare och fria grupper möjlighet att fördjupa och utveckla sitt eget skapande och bidra till det regionala och lokala konst- och kulturlivets utveckling. Det är vanligt med långa konstnärliga yrkesutbildningar bakom sig och lång yrkeserfarenhet, men det är inte alltid detsamma som goda villkor och en regelbunden inkomst. Villkoren för de professionella kulturskaparna är varierande och många gånger ekonomiskt utmanande med ojämna inkomster. Ofta engageras professionella kulturskapare genom tillfälliga projekt, samarbeten och korttidskontrakt.

Region Uppsala arbetar stödjande och främjande för dem som verkar inom det fria kulturlivet. Region Uppsalas kulturstöd omfattar bidrag och stipendier, kompetensstöd, fortbildningar, nätverk, dialoger och erfarenhetsutbyten. Stöd ges såväl till konstnärlig utveckling som till arrangörskap. Region Uppsalas mentorskap och residens ska fortgå inom olika konstområden. Residensen ger tid och utrymme för grupper och enskilda och insatser anpassas för att stödja på olika sätt utifrån identifierade behov.

Digitaliseringens utveckling och tillgängliggörandet av konst och kultur har också påverkat förutsättningar kring upphovsrätt och ersättningar. En stor och komplicerad fråga inom det upphovsrättsliga fältet är användandet av artificiell intelligens (AI) i skapandet.

Länets folkhögskolor och studieförbund ger sysselsättning för professionella kulturskapare som samtidigt ges möjlighet att bidra med kunskap, nätverk och kompetens. Kulturskaparna ger fler invånare möjlighet att möta kultur och erfara de yrkesverksammas sätt att arbeta i kreativa processer. Numera arbetar kulturskapare allt som oftast gränsöverskridande och med flera konstarter. Metoderna från projektet Växelspel kan tas tillvara för att främja nya möten, samarbeten och kontaktytor.

Prioriteringar under perioden 2027–2030:

- Region Uppsala ska stärka förutsättningarna för de aktiva kulturskaparna i länet.
- Region Uppsala ska stödja insatser som höjer kompetensen inom upphovsrättsliga frågor samt AI.

Kulturskaparrådet

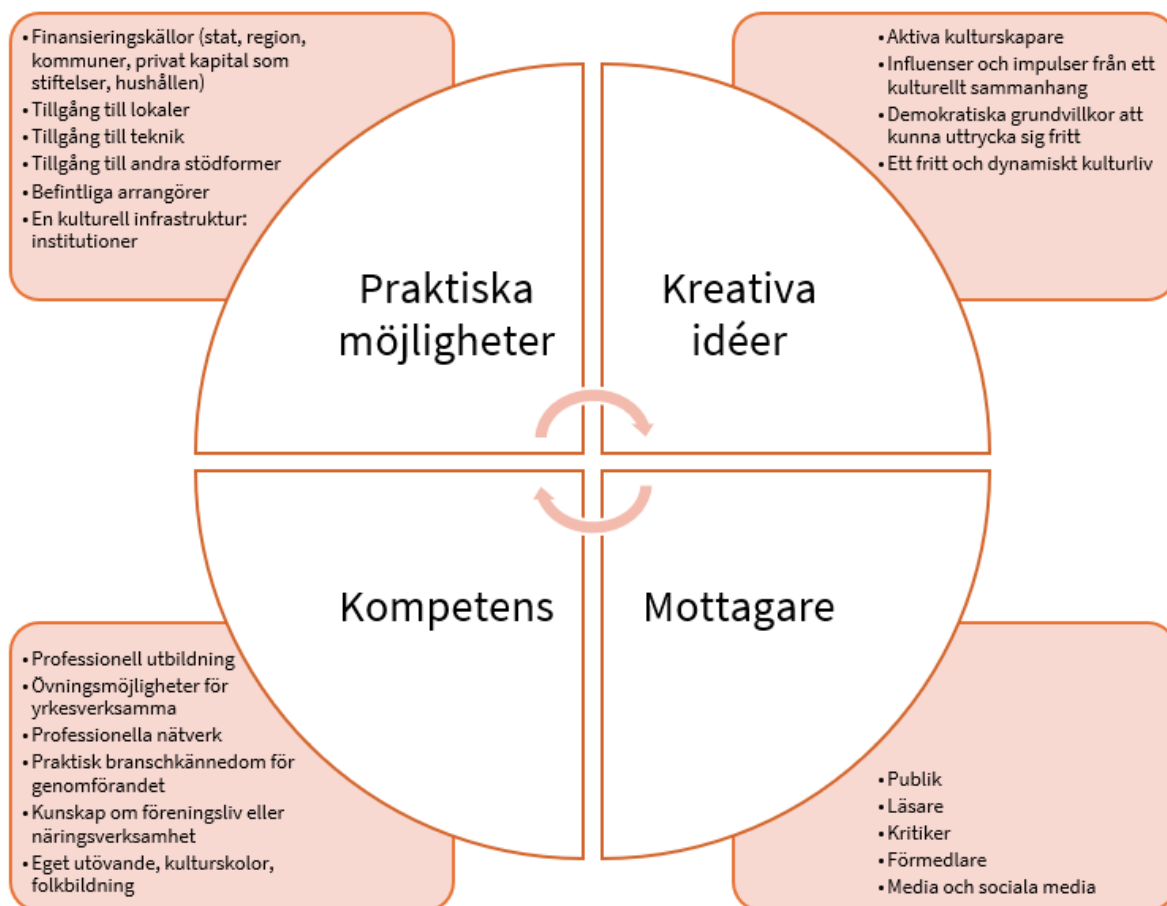
En del i samverkan med det fria och professionella kulturlivet är att föra en kontinuerlig dialog med länets kulturskapare. Region Uppsala har därför ett råd kallat Kulturskaparrådet, bestående av representanter för det professionella kulturlivet i länet. Representanterna ska vara en röst för olika konstarter i länet och samverka i arbetet med att förverkliga målsättningarna i de regionala kulturplanerna. Gruppens sammansättning speglar samhällets mångfald beträffande kön, ålder, etnisk och kulturell tillhörighet, och ska i största mån representera hela länet geografiskt. Medlemmarna är arvoderade.

6.6. Det kulturella ekosystemet

En förutsättning för att målen om kvalitet och konstnärlig förnyelse ska kunna uppnås i länet, är att flera delar fungerar i länets kulturella ekosystem. Det är ett gemensamt ansvar att stödja kulturskapare, utövare och verksamheter i deras strävan att skapa innovativa och kvalitativa verk.

De offentliga aktörerna stat, region och kommuner står ofta för en basfinansiering av institutioner, kulturverksamheter och den kulturella infrastrukturen. Men andra delar i helheten i det kulturella ekosystemet behöver fungera för att det ska uppstå ett kulturellt utbud i länet på olika orter och med många olika inriktningar. Det kan summeras i tillgång till praktiska möjligheter, ett fritt flöde av kreativa idéer, tillgång till kompetens och att det finns mottagare och publik som kan ta del av utbudet.

Det kulturella ekosystemet

Figur: Region Uppsalas illustration över det kulturella ekosystemet.

Stat, region och kommuner kan möjliggöra kultur i hela länet genom att tillhandahålla ett kulturellt stöd som underlättar genomförandet av kreativa idéer. Men det behöver också finnas ett tillräckligt publikunderlag. På mindre orter kan det emellanåt vara utmanande. Genom att stödja olika delar av det kulturella ekosystemet säkerställs att helheten fungerar. Det offentliga bidrar huvudsakligen till den kulturella infrastrukturen genom finansiering, lokaler och investeringar i teknik. Att bidra till en bredare palett av finansieringskällor är av vikt för en ekonomisk hållbarhet på längre sikt. En god samverkan mellan offentliga aktörer är avgörande för att de gemensamma insatserna ska vara effektiva och verkningsfulla. Det offentliga kan ge förutsättningar och möjliggöra skapandet. Region Uppsala kan utveckla flernivåsamverkan mellan stat, region och kommuner om den gemensamma kulturella infrastrukturen i länet.

Prioriteringar under perioden 2027–2030:

- Region Uppsala ska undersöka strategier för kompletterande finansiering som kan säkra kvalitet och konstnärlig förnyelse på sikt.

Civilsamhället

Civilsamhället spelar en viktig roll för variationen i det kulturella utbudet och på olika platser i hela Uppsala län. Kultur på landsbygden stöttas genom exempelvis regionala projektbidrag, kommunala evenemangsbidrag och föreningsbidrag till civilsamhället. Ofta drivs föreningar ideellt av engagerade lokala krafter. Länets hembygdsrörelse och bygdegårdarna är aktörer inom lokalhållning och arrangörskap och medverkar till utbudet av kultur över hela länet. Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund omfattar exempelvis 81 hembygdsföreningar och över 400 enskilda medlemmar som bidrar till det lokala kulturlivet. Ytterligare en aktör i länet är Folkets Hus och Parker.

Arrangörerna inom civilsamhället bidrar till ett större utbud av konst och kultur. När kultur ska nå ut brett och erbjuda variation är arrangörer inom föreningslivet ofta avgörande för det kulturutbud som erbjuds lokalt. Dessa arrangörer, som kan vara ideella föreningar, lokalhållare, privata aktörer, trossamfund eller andra organisationer, är del av det kulturella ekosystemet i länet. De säkerställer tillgången till kulturella upplevelser och skapar arbetstillfällen för kulturskapare.

Arrangörsföreningar drivs ofta av stort engagemang och intresse för konstformen, platsen och det gemensamma sammanhanget. Arrangörskap främjar demokratiska processer genom inflytande och delaktighet. För att arrangörer ska kunna verka effektivt krävs goda förutsättningar, såsom tillräcklig ekonomi, tillgång till lokaler, administrativt stöd samt förståelse och samarbete från professionella producenter. Dessa förutsättningar varierar mellan olika konstområden, och digitaliseringen öppnar nya möjligheter.

Region Uppsala och länets kommuner stödjer arrangörer på olika sätt, bland annat genom bidrag, nätverk och kompetenshöjande insatser. Det är särskilt viktigt att stödja ungt arrangörskap och säkerställa återväxten inom arrangörsledet genom fortbildningsinsatser och stöd. Eftersom många ideellt engagerade personer är äldre, är det nödvändigt att utveckla förutsättningarna för återväxt inom arrangörskap för att säkra framtida kulturell aktivitet.

Riksteatern i Uppsala län erhåller verksamhetsbidrag från Region Uppsala. Riksteatern är en folkrörelse och med sitt turnerande högkvalitativa utbud och sina lokala arrangörsföreningar är verksamheten en betydelsefull aktör för teaterfältet i länet. Dess breda repertoar inom olika scenkonstgenrer är en garant för att tillgängliggöra professionell scenkonst och skapa återväxt inom arrangörskap.

Prioriteringar under perioden 2027–2030:

- Region Uppsala ska främja arrangörsutveckling genom stödjande och samordnande insatser för länets arrangörer av professionell scenkonst.
- Region Uppsala ska fortsätta stödja arrangörsleden och särskilt ungt arrangörskap genom kompetenshöjande insatser.

Folkbildning

Region Uppsala bedriver folkbildning genom stöd till studieförbunden och folkhögskolor och stödjer länsinvånarnas möjligheter till studier i andra län genom mobilitetsstöd.

Folkbildningsverksamheten i länet bedrivs av studieförbunden samt Region Uppsala folkhögskola och Biskops Arnö Nordens Folkhögskola, samt filialer från folkhögskolor med säte i andra regioner. Region Uppsala folkhögskola erbjuder allmänna och särskilda kurser utifrån profilområdena kultur, språk, natur och hälsa, och har verksamhet i flera delar av länet. Biskops Arnö Nordens folkhögskola ger såväl nationellt välrenommerade kurser inom skrivande och film samt yrkeshögskoleutbildning inom fotografi, som ett brett utbud av allmänna kurser och andra långa och korta kurser.

Folkbildningen är en viktig resurs för att minska utbildningsklyftorna i samhället, öka den sociala sammanhållningen, och tillgodose kompetensförsörjning. Vidare är den en viktig del av kulturlivet i länet och samspelar med såväl det professionella kulturlivet som amatörkulturen.

Folkbildningen verkar inom flera olika konst- och kulturområden och är viktig för den kulturella infrastrukturen i hela länet. Den präglas av flexibilitet liksom av deltagarnas behov och önskemål. Folkbildningens organisationer fungerar både som kulturproducenter och arrangörer och svarar för ett stort utbud av kulturprogram och evenemang som ofta är tillgängliga för en bred allmänhet.

Region Uppsala stödjer statens syften med folkbildningen. De är att stärka och utveckla demokratin, påverka den egna livssituationen, utjämna utbildningsklyftor, samt öka delaktigheten i kulturlivet.

Prioritering under perioden 2027–2030:

- **Region Uppsala ska verka för att statens mål och syften med folkbildningen tillgodoses och bidra till kompetensförsörjningen, genom stöd till folkhögskolor och folkbildning i länet.**

Offentlig konst och gestaltad livsmiljö

Offentlig konst kan både vara samtida och en del av kulturarvet. Möjligheterna till samtida arkitektoniska och konstnärliga uttryck är av betydelse. Region Uppsala arbetar för att länets invånare ska få tillgång till samtida konstnärliga uttryck och idéer genom den offentliga konsten. Genom att följa en procentregeln främjar Region Uppsala integrationen av konst i vardagen inom sjukvården och andra regionala verksamheter. Konsten bidrar till att skapa en mänsklig och stödjande miljö för patienter, personal och besökare. Inköp och beställningar av konst skapar arbetstillfällen för konstnärer och stärker den ekonomiska infrastrukturen.

Den offentliga konsten har även en roll i stadsrummet och bidrar till att uppnå målen om levande och trygga städer. I samband med Uppsalas spårvägsprojekt, som binder de centrala och sydöstra stadsdelarna, samarbetar Region Uppsala med Uppsala kommun för

att säkerställa att konsten blir en integrerad del av projektet. Ett gemensamt konstprogram beskriver förutsättningar, samarbetsformer och övergripande utformning. Konst placeras vid hållplatser, på fordonens textilier och i angränsande områden såsom cykel- och gångtunnlar, intill broar och tekniska byggnader.

Politikområdet Gestaltad livsmiljö innebär en helhetssyn på utformningen av våra gemensamma miljöer. Idén är att arkitektur, form, design, konst och kulturarv kan bidra till att skapa ett socialt och miljömässigt hållbart samhälle. Arbetet med offentlig konst i spårvägsprojektet präglas av de krav på samverkan, delaktighet och transparens som politikområdet förespråkar. Gestaltad livsmiljö är relevant för alla kommuner i länet.

- Region Uppsala ska samarbeta med och stödja kommunerna i frågor som rör gestaltning av gemensamma miljöer och offentlig konst. Det är en del i implementeringen av politikområdet Gestaltad livsmiljö.

7. Styrformer

För att den regionala kulturpolitiken ska få genomslag, förverkligar Region Uppsalas kulturnämnd insatser i kulturplanen genom målstyrning och finansiering i årligt beslutad verksamhetsplan och budget.

För att få spridning och förankring av formulerade ambitioner krävs en etablerad infrastruktur med berörda aktörer. I denna struktur ingår institutioner, kulturaktörer, civilsamhällesrepresentanter, kommuner med flera. På olika sätt ansvarar Region Uppsala för att skapa mötesplatser och dialog med syfte att sprida kompetens, erfarenheter och upplevelser.

Den strategiska finansiering som är möjlig utifrån de stödformer som regionen ansvarar för bygger på olika förutsättningar från kommun, region och stat. Kulturnämndens kulturstöd till kulturlivets organisationer och aktörer består i hög grad av årliga regionala bidrag. Dessa ska vara hållbara över tid och effekten ska främja ett rikt kulturliv med hög kvalitet, bredd och spets. Målet är att göra det möjligt för alla invånare i Uppsala län att uppleva och utöva kultur.

Kulturplanen är det styrdokument som inom ramen för kultursamverkansmodellen ger Region Uppsala i uppdrag att fördela riktade statsbidrag till regionala kulturverksamheter. Utifrån regionala och lokala behov styrs tilldelningen av medel i samverkan och dialog med främst mellan den statliga, regionala och kommunala nivån. Som grund för tilldelning måste en kulturplan finnas som tagits fram i samverkan med kommunerna, civilsamhällesaktörer och det professionella kulturlivet.

Den större delen av den offentligt finansierade kulturella basverksamheten, såsom bibliotek, kulturskolor och stöd till kulturföreningar, drivs och finansieras av kommunerna. Detta skapar en förutsättning för länsinvånarna att få tillgång till att uppleva och utöva kultur. De ambitioner som formuleras i kulturplanen bygger på att statliga, regionala och kommunala behov och resurser samspelar.

7.1. Samverkan och samråd

För att åstadkomma en kontinuerlig dialog kring kulturlivets utveckling anordnar Region Uppsala olika former av nätverk, mötesplatser och samverkansytor för relevanta aktörer. I sådana dialoger har det framkommit gemensamma utmaningar och behov som i kulturplanen lyfts fram som prioriteringar.

Samverkan sker såväl på politisk som tjänstemannanivå med kommunerna. Region Uppsala deltar i möten, nätverk och dialoger på nationell nivå, bland annat med Kulturrådet och Kulturdepartementet. Med de regionala kulturinstitutionerna förs såväl årlig som regelbunden dialog. Samråd hålls också med civilsamhället och de professionella kulturskaparna. Ett kulturchefsnätverk för erfarenhetsutbyte finns även för de högsta

ledningarna för kultur i de mellansvenska regionerna (Kultursamverkan i Mellansverige). Region Uppsala har möjlighet att stärka flerpartssamverkan för att arbeta mer tillsammans utifrån den regionala rollen. Tillsammans med kommunerna kan ett roterande värdskap ordnas för de regionala kulturkonferenserna. Vid behov kan regionen även stödja kommunernas arbete med egna kulturplaner.

7.2. Ansvar, genomförande och uppföljning

Region Uppsala, genom kulturnämnden, ansvarar för implementeringen av kulturplanen. Kulturplanens politiska mål inom kultur är ambitiösa. Mål som brutits ner i prioriteringar och i handlings- och verksamhetsplaner följs upp årligen, analyseras noggrant och kan omprioriteras framöver baserat på uppkomna behov och rådande förutsättningar.

Ett av huvudmålen för kulturpolitiken är att nå nya målgrupper och säkerställa att barn och unga får tillgång till kultur. Detta mål är beroende av samverkan med andra politikområden. Deltagandet i kulturlivet är kopplat till sociodemografiska faktorer och andra villkor. För att fler ska kunna ta del av samhällets kultursatsningar krävs därför samarbete med olika sektorer och politikområden.

Mål och prioriteringar i kulturplanen kräver ett närmare samarbete med olika kulturaktörer i länet för att skapa samsyn kring utmaningar och möjligheter. Detta samarbete leder till gemensamma initiativ som kan möjliggöra ökad extern finansiering.

Arbetet med att realisera prioriteringar konkretiseras i den årliga ansökan till Kulturrådet, vilket därefter resulterar i verksamhetsplaner och överenskommelser. Uppföljningen av kulturplanens genomförande sker genom återkommande dialoger med kommunerna vid flertalet tillfällen per år samt genom formella dialoger med institutionerna inom kultursamverkansmodellen, där överenskommelser formuleras. Region Uppsalas rapporteringsskyldighet gentemot staten innebär att årligen redovisa hur stödet fördelats och hur mål och prioriteringar eftersträvas. Prioriteringar följs upp genom Region Uppsalas styrtal i Regionplan- och budget, som följs upp löpande i tertiärrapporter och årsredovisningar.

7.3. Relaterade dokument

I denna kulturplan nämns följande relevanta styrdokument.

Lag (2010:1919) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet

Förordning (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet

Regional utvecklingsstrategi

Regionplan- och budget

Biblioteksplan Region Uppsala 2025–2028